

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií



Lukáš Pěcha

Vliv pandemie COVID-19 na migraci do České
republiky

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Lucie Macková, M.A., Ph.D.

Olomouc 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vliv pandemie COVID-19 na migraci do České republiky vypracoval sám a veškeré zdroje informací a dat, ze kterých jsem během psaní práce čerpal, jsem uvedl do seznamu literatury.

V Olomouci, dne

.....

Lukáš Pěcha

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval své vedoucí bakalářské práce, paní Lucii Mackové, M.A., Ph.D. za její cenné rady, připomínky, ochotu, spolupráci a čas, který vedení mé bakalářské práce věnovala.

Dále bych rád poděkoval svým přátelům a rodině za podporu a trpělivost, které se mi od nich během celého studia na vysoké škole i během psaní bakalářské práce dostávalo.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lukáš PĚCHA**
Osobní číslo: **R190519**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Vliv pandemie COVID-19 na migraci do České republiky**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Tato bakalářská práce se bude zabývat dopady pandemie COVID-19 na migraci do České republiky a porovnáním s předchozím časovým obdobím. Úvod práce bude zaměřen na vysvětlení vybraných migračních teorií, včetně možných faktorů, které migraci ovlivňují. Práce bude dále popisovat změny v migračních tocích v důsledku pandemie. Závěrečná část práce bude sloužit k interpretaci vlivu pandemie COVID-19 a vyvození důsledků této pandemie na migraci do České republiky.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

BROUČEK, Stanislav. Česká republika a diaspora. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019. ISBN 9788088081241.
GRIGLIAK, René. Migrace do České republiky. Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2008. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Marcel Stratilík.
ROKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Česká republika: Nakladatelství SLON, 2011. ISBN 9788074190773.
SIDROPULU JANKŮ, Kateřina. Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem [online]. 2016 [cit. 2021-5-3]. Dostupné z: <https://doi.org/article/c5b4246bc4cf478a9efdb4d066fc88eb>
ŠNAJDROVÁ, Pavla. Zahraniční migrace do České republiky v období po roce 1992. Univerzita Palackého. Katedra rozvojových studií, 2017. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Václav Toušek.

Vedoucí bakalářské práce: **Lucie Macková, M.A., Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 22. dubna 2022

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 12. května 2021

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá možnými dopady pandemie COVID-19 na migraci do České republiky a porovnáním s předchozím časovým obdobím. Úvod práce je zaměřen na vysvětlení vybraných migračních teorií, včetně možných faktorů, které migraci ovlivňují a zmíněny budou také různé migrační trasy. Závěrečná část práce bude sloužit k interpretaci vlivu pandemie COVID-19 a vyvození důsledků této pandemie na migraci do České republiky jak z hlediska vývoje počtu cizinců, kteří do České republiky v průběhu pandemie zamířili, tak i toho, jak se během této doby vyvíjel počet zaměstnaných cizinců v České republice a jak se pandemie podepsala na vývoj nelegální migrace.

Klíčová slova

Migrace, pandemie, COVID-19, migrační politika, Česká republika

Abstract

This bachelor thesis deals with the possible effects of the COVID-19 pandemic on migration to the Czech Republic and a comparison with the previous time period. The introduction is focused on the explanation of selected migration theories, including possible factors that affect migration and various migration routes will also be mentioned. The final part of the work will be used to interpret the impact of the COVID-19 pandemic and deduce the consequences of this pandemic on migration to the Czech Republic both in terms of the number of foreigners who went to the Czech Republic during the pandemic and how the number of employees of foreigners in the Czech Republic and how the pandemic affected the development of illegal migration.

Keywords

Migration, pandemic, COVID-19, migration policy, Czech republic

Seznam zkratek

CSD	Komise pro udržitelný rozvoj
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
PPČR	Pandemický plán České republiky
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
WHO	Světová zdravotnická organizace
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Ukrajínští pracovníci dle profesí v letech 2019 a 2020	36
Tabulka 2: Cizinci v ČR v letech 2015-2020.....	39
Tabulka 3: Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 2015-2020.....	39
Tabulka 4: Počet cizinců zaměstnaných v ČR v letech 2015-2021.....	41

OBSAH

ÚVOD	11
CÍLE A METODY PRÁCE	12
LIMITY PRÁCE	12
TEORETICKÁ ČÁST	13
1. CHARAKTERISTIKA A TYPOLOGIE MIGRACE	13
1.2 DRUHY MIGRACE	14
1.2.1 DOBROVOLNÁ MIGRACE	14
1.2.2 NUCENÁ MIGRACE	14
1.2.3 LEGÁLNÍ MIGRACE	15
1.2.4 NELEGÁLNÍ MIGRACE	15
2. MIGRAČNÍ TEORIE A MIGRAČNÍ MODELY	16
2.1 FUNKCE MIGRAČNÍCH MODELŮ	16
2.1.1 TEORIE PUSH-PULL FAKTORŮ	17
2.1.2 NEOKLASICKÉ TEORIE	17
2.1.3 TEORIE DVOJÍHO TRHU	18
2.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MIGRACI	18
3. MIGRAČNÍ TRASY	20
3.1 HLAVNÍ MIGRAČNÍ TRASY DO EU A ČR	20
3.2 MIGRAČNÍ TRASY A COVID-19	21
4. PANDEMIE COVID-19	22
4.1 OPATŘENÍ V ČR V SOUVISLOSTI S COVID-19	22
5. REMITENCE A MIGRACE	23
5.1 VZTAH MIGRACE-REMITENCE-ROZVOJ	23
5.2 NEFORMÁLNÍ SYSTÉMY PŘEVODU FINANČÍ	24
5.3 VÝHODY A NEVÝHODY REMITENCÍ PRO ZDROJOVOU ZEMI MIGRACE	24
6. MIGRAČNÍ A AZYLOVÉ POLITIKY	25
6.1 MIGRAČNÍ A AZYLOVÁ POLITIKA EU	25
6.2 MIGRAČNÍ A AZYLOVÁ POLITIKA ČR	25
6.2.1 STRATEGIE MIGRAČNÍ POLITIKY ČR	27
PRAKTICKÁ ČÁST	28
7. MIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY	29
8. UKRAJINSKÁ A VIETNAMSKÁ MIGRACE DO ČR	32
8.1 UKRAJINSKÁ MIGRACE DO ČR	32
8.1.1 UKRAJINSKÁ MIGRACE V PRVNÍM OBDOBÍ (1993-1998)	32
8.1.2 UKRAJINSKÁ MIGRACE V DRUHÉM OBDOBÍ (1999-2003)	33
8.1.3 UKRAJINSKÁ MIGRACE V TŘETÍM OBDOBÍ (2004-2008)	34
8.1.4 UKRAJINSKÁ MIGRACE DO ČR OD ROKU 2009	34
8.1.5 DOPADY COVID-19 NA UKRAJINSKOU MIGRACI DO ČR	35
8.1.6 UKRAJINŠTÍ PRACOVNÍCI V ČR DLE PROFESÍ	36
8.2 VIETNAMSKÁ MIGRACE DO ČR	37
8.2.1 PŘED ROKEM 1989	37
8.2.2 PO ROCE 1989	37
9. VÝVOJ POČTU CIZINCŮ V ČR	39
10. ZAMĚŠTNANOST CIZINCŮ V ČR	41
11. VÝVOJ NELEGÁLNÍ MIGRACE V ČR	42
ZÁVĚR	43
SEZNAM ZDROJŮ	44

ÚVOD

Pandemie související s onemocněním COVID-19 vychýlila fungování celého světa z dříve zaběhnuté rovnováhy. Tím pádem se také dotkla více či méně každého z nás. Pandemie se ve spojení s opatřeními, které jednotlivé státy zaváděly bez debat dotkly i osob, které během svého běžného života musely překračovat hranice cizích zemí, ať už z důvodů pracovních, studijních, rodinných či pouze turistických.

Rozhodl jsem se tedy při výběru tématu své bakalářské práce pokusit se věnovat tomu, jaké (a pokud vůbec nějaké) měla tato pandemie dopady na migraci do České republiky i tomu, jak se Česká republika, respektive její zákonodárné i výkonné orgány během této pandemie zachovaly a jaké kroky ve své migrační politice a tvorbě migračních strategií podnikaly.

Teoretická část práce se bude věnovat definicím migrace a popisu vybraných druhů migrace, následně bude pozornost věnována několika migračním teoriím a migračním modelům. Zmíněny budou také některé významné migrační trasy, remitence a jejich význam v souvislosti s migrací. Závěr teoretické části se bude zabývat popisem pandemie COVID-19 a popsány budou také migrační a azylové politiky a strategie České republiky.

Praktická část bakalářské práce se bude věnovat historickému vývoji migrace do České republiky, pozornost bude věnována také popisu Ukrajinské a Vietnamské migrace do České republiky z toho důvodu, že tyto země tvoří v České republice největší zastoupení cizinců. Následně se bude tato část práce zabývat porovnáním vývoje migrace do České republiky z hlediska vývoje počtu zaměstnaných cizinců, porovnání vývoje celkového počtu cizinců na území České republiky a také tím, jaké měla pandemie dopady na vývoj nelegální migrace a počtu osob vyhoštěných z České republiky.

CÍLE A METODY PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké důsledky a konsekvence měla pandemie COVID-19 na migraci do České republiky. Práce se bude také zabývat otázkami, jak pandemie ovlivnila legální i nelegální migraci do České republiky a to, jak se pandemie projevila na počtu cizinců pracujících v České republice. Tyto aspekty budou sledovány na příkladech tří států, které mají v České republice největší zastoupení. Mezi tyto státy patří Ukrajina, Vietnam a Slovensko.

Konkrétní otázky, na které bude tato práce hledat odpovědi, jsou následující:

- 1) *Ovlivnila pandemie COVID-19 tempo růstu počtu cizinců na území České republiky?*
- 2) *Měla pandemie COVID-19 vliv na vývoj legální a nelegální migrace do České republiky?*
- 3) *Měla pandemie COVID-19 vliv na vývoj zaměstnanosti cizinců v České republice?*

Vzhledem k povaze této bakalářské práce jsem k jejímu zpracování využíval především literární rešerši, během které jsem čerpal z odborné literatury. Ke zjišťování jednotlivých typů dat jsem využíval taktéž odbornou literaturu, ale také jsem pracoval s oficiálními internetovými stránkami ministerstev či ČSÚ, které mi pomohly s vyhledáváním potřebných dat. Zdroje jsou tedy založeny na sběru dat a informací z knižních publikací, elektronických zdrojů a odborných článků.

LIMITY PRÁCE

Limity práce mohou spočívat v poměrně úzkém výběru oblastí, na kterých lze možné dopady pandemie na migraci do České republiky interpretovat a také v tom, že se tato práce zabývá rokem 2020 jako jediným rokem, který byl pandemií ovlivněn. Vzhledem k této skutečnosti nebude možné vyvodit tak ucelené závěry jako v případě, že by došlo ke srovnání s delším časovým obdobím, během kterého mohla pandemie migraci do České republiky ovlivnit.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CHARAKTERISTIKA A TYPOLOGIE MIGRACE

Samotný termín migrace není jednotně definován a jeho popis se může tím pádem v návaznosti na jednotlivé autory či odbornou literaturu v některých ohledech lišit. Komise pro udržitelný rozvoj (CSD, 2010) popisuje migraci následovně:

„migrace je prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně na trvalo. Migrace je jedna z forem prostorových pohybů obyvatelstva, pro něž se používá souhrnný pojem mobilita (hybnost). Rozeznáváme migraci vnitrostátní (pokud nejsou překročeny hranice daného státu) a mezinárodní (překročení státních hranic). Mezinárodní migrant je pak člověk, který žije na území země, ve které se nenarodil, a získal jisté vazby k této zemi. OSN stanovila hranici pro označení mezinárodního migranta pobytem delší než jeden rok.“ (CSD, 2010)

Mavroudi a Nagel (2016) ve své knize uvádí, že vědci také odlišují migraci od jiných forem pohybu, jako je komunální a rezidenční přemísťování, které jsou z velké části omezeny na metropolitní oblasti. Migraci lze v tomto smyslu identifikovat podle relativně dlouhého časového rámce a relativně velkých vzdáleností. Díky tomu existuje mnoho druhů migrace, které komplikují rozlišení na základě časového měřítka a vzdálenosti.

Svou definici migrace má také Ministerstvo vnitra České republiky, které o migraci hovoří tímto způsobem:

„migrace je přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná.“ (MVČR, 2021)

Migrace může mít či má značné ekonomické, kulturní a populační důsledky a je to jeden z nejdůležitějších regionálních procesů. Z demografického hlediska lze migraci vyjádřit několika ukazateli (Rožňák a kol., 2018). Jedním z nich je migrační saldo (někdy také „čistá migrace“), kterým se rozumí rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve zkoumaném územním celku.

Společně s přirozeným přírůstkem je základním údajem pro bilance obyvatelstva. Převažuje-li počet přistěhovalých do územní jednotky nad počtem vystěhovalých, jde o pozitivní migrační saldo, tedy migrační růst (zisk). Je-li naopak počet vystěhovalých vyšší než počet přistěhovalých, jde o negativní migrační saldo, tedy migrační úbytek (ztrátu).

Vzhledem ke skutečnosti, že migrace jakéhokoliv druhu a jakékoliv podoby je celosvětový fenomén, vztahují se na ní také všeobecně přijaté právní dokumenty. Právo na volný pohyb osob je ukotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Další důležité dokumenty jsou Úmluva o právním postavení uprchlíků, která byla přijata 28.července 1951 v Ženevě. V New Yorku byl 31.ledna 1967 přijat Protokol týkající se právního postavení uprchlíků (UNHCR, 2016). V rámci Evropské unie se uplatňují pravidla migrační politiky EU a v rámci České republiky jsou uplatňovány migrační a azylové politiky a strategie.

1.2 DRUHY MIGRACE

Na vymezení a typologii migrace můžeme nahlížet z několika odlišných pohledů. Kromě v již předchozí části práce zmíněné migrace vnitřní a mezinárodní můžeme také popisovat například migraci dobrovolnou, nucenou, legální či nelegální. Vzhledem ke skutečnosti, že v praktické části práce bude zmiňovaná také migrace pracovní, bude i tento druh migrace v této kapitole definován.

1.2.1 DOBROVOLNÁ MIGRACE

Dobrovolná migrace je dle Drbohlava (2011) migrace ekonomická, pracovní a cirkulární (opakovaná), jejíž geneze souvisí s celosvětovým nárůstem migrační mobility, který probíhá zejména prostřednictvím fungování tří základních sil: konsolidace trhu, formování lidského kapitálu a formování sociálního kapitálu. Številová (2017) dobrovolnou migraci popisuje jako migraci, pro kterou se člověk rozhodne dobrovolně bez toho, aby ho k tomu nutily nějaké okolnosti.

1.2.2 NUCENÁ MIGRACE

Nucená migrace je dle UNHCR (2016) pojem, který:

„používají například sociologové jako obecný, neurčitý výraz, který zahrnuje různé druhy vysídlení nebo nedobrovolného stěhování – jak přes hranice mezi státy, tak v rámci jedné a téže země. Tento pojem byl například používán v souvislosti s lidmi, kteří byli nuceni opustit své domovy kvůli přírodní pohromě, konfliktu, hladomoru nebo rozsáhlým stavebním projektům“.

Žíla (2009) zmiňuje, že nucené migrace jsou obecným termínem spojeným s pohybem lidí v důsledcích přírodních katastrof, konfliktů nebo také chemických a nukleárních neštěstí.

1.2.3 LEGÁLNÍ MIGRACE

Budeme-li se na legální migraci dívat z hlediska České republiky, tak se jedná o proces řízeného, státem kontrolovaného přistěhovalectví. ČR může imigraci regulovat prostřednictvím vízové praxe¹ a prostřednictvím pobytových oprávnění². Obecně souvisí s pracovní migrací, v rámci které ČR prostřednictvím regulovaného přijímání cizinců uspokojuje potřeby domácího pracovního trhu. ČR může kontrolovat, v mezích evropského práva, pracovní migraci na svém území, vč. stanovení národních kvót. Dalšími typy legální migrace může být např. migrace za účelem studia nebo sloučení rodiny (MVČR, 2021).

1.2.4 NELEGÁLNÍ MIGRACE

Jako nelegální migraci je třeba vnímat nejen neoprávněný vstup na území České republiky, či jeho neoprávněné opuštění, ale také neoprávněný pobyt na území našeho státu nebo pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo vydáno pobytové oprávnění.

Nelegální migrace je extrémně dynamickou oblastí s malou možností odhadu vývoje, která vyžaduje flexibilní a důsledný přístup jak ve vztahu k potírání nelegální migrace, tak ve vztahu k návratům cizinců nelegálně pobývajících na našem území (MVČR, 2022).

¹ Dlouhodobá víza jsou v praxi vydávána zejména za účelem studia, rodinným a za účelem podnikání, ale i dalšími účely pobytu. Nelze žádat o dlouhodobé vízum za účelem zaměstnání.

² Mezi tato oprávnění řadíme dlouhodobé vízum, povolení k dlouhodobému pobytu a povolení k trvalému pobytu.

2. MIGRAČNÍ TEORIE A MIGRAČNÍ MODELŮ

2.1 FUNKCE MIGRAČNÍCH MODELŮ

Migrační modely usilují o podchycení hlavních faktorů, o jejich systematizaci a vyjádření jejich vlivu na migraci, přičemž některé z modelů využívají i standardní matematicko-statistický aparát. Komplexní modely popisují širší souvislosti vlivu migrace na země zapojené do migrace (zdrojové a cílové země) a vzájemnou interakci těchto vlivů. Při zpracování migračních modelů se pozornost soustřeďuje hlavně na ekonomické faktory ve zdrojové a cílové zemi (nezaměstnanost, mzdy atd.). Do nejnovějších modelů bývají již zakomponovány i neekonomické proměnné (Ilnitchi, 2010).

Jednotlivé přístupy k migraci se výrazně odlišují ve svých předpokladech nebo závěrech. Borjas (1989) to vysvětluje tím, že žádný z existujících teoretických přístupů k migraci neodpovídá na všechny tři hlavní problematické okruhy spjaté s migrací. Komplexní migrační model by tak měl podle děj umět předpovědět velikost a směr migračních toků, zohlednit asimilační⁴ proces migrantů a zhodnotit vliv migrantů na přijímací ekonomiku.

Modelování prostorové mobility obyvatelstva je poměrně složitou úlohou. Ve srovnání s jinými disciplínami její výzkum začal poměrně pozdě. Až v letech 1885 a 1889 napsal Ravenstein své první detailnější práce o migraci, které sice nevyústily v ucelenou migrační teorii, ale obsahovaly na základě pozorování migrace ve Velké Británii a Spojených státech amerických popis zákonitostí migračních procesů (Ravenstein, 1889), zmíněné zákonitosti byly následující:

- *Většina migrantů preferuje větší vzdálenosti*
- *Migranti, kteří cestují na větší vzdálenosti, míří do obchodních a průmyslových center*
- *Každý proud migrace generuje migrační protiproud*
- *Nárůst obyvatelstva velkých měst je z větší části způsoben spíše přisunem migrantů než přirozeným růstem původního obyvatelstva*
- *Objem migrace roste spolu s vývojem průmyslu a obchodu a s rozvojem dopravy*
- *Většina faktorů migrace má ekonomický charakter*
- *Migranti, kteří se posunují do cílových oblastí, za sebou nechávají „prázdná místa“, která jsou naplněna jinými migranty z jiných oblastí*
- *Ženy migrují častěji než muži v případě kratších vzdáleností, u delších vzdáleností je tomu opačně*

Ilnitchi (2010) k tomuto dodává, že v té době se jednalo o pozoruhodné závěry, zejména s ohledem na omezenou dostupnost informačních zdrojů a chybějící výpočetní techniku. Tyto zákony později inspirovaly řadu badatelů k vypracování různých kvantitativních migračních modelů.

2.1.1 TEORIE PUSH-PULL FAKTORŮ

Model push – pull je jeden z nejpoužívanějších teoretických konceptů ve výzkumu migrace. Jejich počátek můžeme najít u E. G. Ravensteina, který na konci 19. století zformuloval tzv. „zákony migrace“ („laws of migration“). Podle této teorie můžeme migraci vysvětlit pomocí push faktorů, což jsou negativní podmínky, kvůli kterým lidé opouštějí zemi, a pozitivních pull faktorů, které je naopak lákají emigrovat do dané země. Hlavním předpokladem je tedy to, že čím je nepříznivější situace v zemi v porovnání s jinými zeměmi, tím větší počet lidí emigruje (Čerňanská, 2017).

Push faktory jsou zejména nepříznivé ekonomické, sociální, environmentální a demografické podmínky v zemi (nedostatek ekonomických příležitostí, špatné zdravotnictví a vzdělání, vysoký populační růst a hustota obyvatelstva, přírodní katastrofy)

Pull faktory jsou naopak relativně příznivější podmínky v cílové zemi (mnoho pracovních příležitostí, dostupnost přírodních zdrojů, lepší zdravotnické služby, politická svoboda). Kombinace těchto faktorů je následně určující pro intenzitu a směr migračních toků.

Čerňanská (2017) následně zmiňuje, že navzdory oblíbenosti této teorie, která pramení zejména z její jednoduchosti, její schopnost vysvětlit všechny jevy spojené s migrací je limitovaná. Dokáže sice jmenovat jednotlivé faktory, které hrají svou roli, ale jejich konkrétní dopad není vysvětlen. Nedokáže také vysvětlit, proč je emigrace z některých zemí vyšší než z jiných, proč někteří lidé migrují a někteří ne, proč se migranti vracejí domů nebo proč se v jedné zemi vyskytuje zároveň imigrace⁶ a emigrace⁷.

2.1.2 NEOKLASICKÉ TEORIE

Neoklasická teorie měla svůj vrchol v 60. letech 20. století a pracuje s výše zmíněnými push a pull faktory. Dle neoklasické ekonomie migrace vzniká proto, že je ve světě nerovnoměrné rozdělení kapitálu a pracovní síly. Ve vyspělých zemích je přebytek kapitálu a málo pracovní síly, což tlačí její cenu nahoru. Naopak v chudých rozvojových zemích je přebytek pracovní síly a nedostatek kapitálu. Tato diference vytváří pull a push faktory, které motivují pracovní sílu z chudých zemí cestovat za prací do zemí, kde je dostatek kapitálu. Úbytek pracovní síly by tak postupně zvedal její cenu a další lidé by se rozhodovali, jestli se rozdíl mezd stále vyplatí, až by došlo k situaci, kdy jsou rozdíly vyrovnány. Základním problémem Neoklasické teorie je, že skutečná situace ve světě ji neodpovídá. Příkladem by mohla být Evropská unie, v rámci které jsou stále velké mzdové rozdíly a minimální administrativní překážky v pohybu obyvatel, a přesto nedochází k hromadným přesunům jejich obyvatel napříč jednotlivými státy (Savaryová, 2015).

2.1.3 TEORIE DVOJÍHO TRHU

Poslední teorií, kterou bych v této kapitole rád uvedl, je teorie dvojího trhu. Je to ekonomicky založená teorie, která říká, že ve vyspělých zemích imigrace vyvěrá z neustálé poptávky po migrační pracovní síle a že existují dva typy pracovních sektorů. První sektor je pro domácí populaci – pro kvalifikované, kteří jsou dobře placeni, mají relativní stabilitu svých postů a perspektivu růstu kariéry. Druhý sektor je nebezpečný, fyzicky namáhavý, vykonávají se nekvalifikované činnosti, je špatně placený a jsou do něho najímáni zejména pracovní migranti (Drbohlav, Uherek, 2007).

2.2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MIGRACI

De Wenden (2020) uvádí, že v době globalizace existuje jen málo zemí, kterých by se migrace, ať už vnitrostátní, nebo mezinárodní, netýkala. K původní mobilitě obyvatel z průběhu 2. poloviny 19. století, kdy se migrace týkala především evropských národů, se k mobilitě obyvatel bohatých zemí přidala migrace obyvatel původně ze zemí chudších. Během jejího popisu hlavních současných trendů uvedla, že ve světě se 7 miliardami obyvatel se migrace týká celé 1 miliardy z nich. V procentuálním srovnání vede migrace vnitrostátní (75 %) nad migrací mezinárodní (25 %). Současně však doplňuje, že křivka mezinárodní migrace má v posledních 40 letech stoupající tendenci. V roce 1975 se jednalo o 77 milionů jednotlivců, ke konci 20. století se jednalo o již 150 milionů a v roce 2010 o 220 milionů obyvatel. Dodává, že složení současně migrujícího obyvatelstva je také rozmanitější než dříve. K tradičním proudům migrace, které byly ve směru z méně rozvinutých zemí do zemí rozvinutých (rodina, práce, azyl) se přidávají migrační proudy mezi státy méně rozvinutými a rozvinutými státy (kvalifikovaná migrace) a migrace ve směru z rozvinutějších zemí do zemí méně rozvinutých.

Mezi faktory ovlivňující globální migraci řadí jako jeden z hlavních nerovnoměrný ekonomický rozvoj a politické krize. Odkazuje na shodu lídrů G20 ze Soulu, kde došli k přesvědčení, že trvalý růst není možný bez rozvoje a že rozvojové země jsou budoucností světové ekonomiky. Na druhou stranu uvádí, že k žádnému konkrétnímu kroku v této oblasti nedošlo, a tak se další krize a nestabilní politické systémy staly zdrojem nových konfliktů a následně i migrace.

Jako další faktorem se autorka zabývá demografickou otázkou a nezadržitelnou urbanizací. Demografický vývoj je jedním z hlavních činitelů transformace světa v časovém horizontu do roku a demografické změny probíhají neustále po celém světě. Odhaduje, že stupeň urbanizace populace dosáhne celosvětově až 70 %. V polovině 21. století bude dle autorky žít ve městech více než polovina lidstva, což výrazně zvýší riziko vytváření slumů na periferiích velkých megalopolí. Mezi důsledky urbanizace na druhou stranu patří lepší přístup ke vzdělání, médiím, informacím a znalostem.

Jako poslední faktor uvádí autorka environmentální příčiny migrace. Obtíže spojené s životním prostředím jsou dalším potenciálním faktorem, které migraci způsobují. Roku 2014 muselo v důsledku klimatických změn opustit své domovy 42 milionů lidí. Podle některých expertů by však klimatické

změny mohly vyvolat migraci až 200 milionů lidí. Budou to environmentální uprchlíci a bude se jednat o oběti přírodních katastrof, jako jsou například cyklony, tornáda, zemětřesení, sopečné erupce, tsunami, požáry, záplavy, sucho či odlesňování (De Wenden, 2020).

3. MIGRAČNÍ TRASY

3.1 HLAVNÍ MIGRAČNÍ TRASY DO EU A ČR

Evropská unie vzhledem k délce hranic a rozdílným domovským destinacím potenciálních migrantů identifikovala hlavní migrační cesty do EU. Migrační cesty jsou kombinací následujících pozemních a mořských tras:

- *Západoafrická trasa*
- *Trasa západního Středomoří*
- *Středomořská trasa*
- *Kruhová trasa z Albánie do Řecka*
- *Západobalkánská trasa*
- *Trasa východního středomoří*
- *Trasa přes východní hranici EU*

Jednotlivé trasy se pochopitelně odlišují v tom, které národnosti je využívají. Trasa východního Středomoří je využívána migranty pocházejícími ze Sýrie, Afghánistánu a Somálska, trasa přes východní hranici EU je většinou využívána obyvateli Vietnamu, Ukrajiny a Ruské federace (Korecki a kol., 2020).

Mezi hlavní trasy, kterými se migranti mohou do České republiky dostat, je trasa Balkánská a Středomořská. Státy, které od roku 2013 na březích Středozemního moře soustavně čelí migračním vlnám jsou Řecko, Itálie, Španělsko a Malta. Uprchlíci přelouvající moře jsou často obětmi pašeráků, převaděčů a také samotného moře, nicméně jinou možnost přepravy do Evropy nemají. Nejsilnějším rokem přepravy přes Středozemní moře byl rok 2015, kdy po něm bylo přepraveno dohromady 1 015 078 uprchlíků s 3 771 lidmi mrtvými či pohřešovanými. Nejčastější skupiny národností připlouvající přes středozemní moře jsou ze Sýrie, Afghánistánu, Somálska nebo Iráku. Naopak země, které jsou pohyby uprchlíků v průběhu jejich přepravy nejvíce ovlivněny a ohroženy jsou země jako Maroko, Tunisko, Lybie a Egypt. Dále pak ze strany Blízkého Východu Turecko, v Evropě se jedná o Řecko, Itálii, Španělsko a Maltu (Rožňák, 2018).

Balkánská migrační trasa sloužila původně pro vysídlené osoby ze Sýrie, Iráku nebo Afghánistánu, kteří utíkali z válečné zóny. Evropská unie se podílela na zmírnění přílivu uprchlíků prostřednictvím hmotné pomoci a odborných znalostí, ale největší odpovědnost zůstala na národních státech, které sousedí se schengenským prostorem, Srbskem a Makedonií. Tato trasa se stala populární vstupem do EU v roce 2012, kdy bylo uvolněno schengenské vízové omezení pro pět balkánských zemí, Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Černou Horu, Srbsko a Makedonii. Od roku 2016 a uzavření Balkánské cesty se migrační vlny začaly zpomalovat, na druhou stranu, uzavření této trasy zanechalo tisíce migrantů uvízlých ve Srbsku a Makedonii (Rožňák, 2018)

3.2 MIGRAČNÍ TRASY A COVID-19

Počty migrantů se každoročně během prvních měsíců zvětšují. Tato situace se v roce 2020 kvůli pandemii liší – počet příchozích je menší než v předešlých letech. Velké množství migrantů se kvůli pandemii vrací zpět do své země, avšak trasa zpět stojí přibližně 5 400 eur, zatímco cesta tam se pohybuje v rozmezí 400 až 1 000 eur. Řecko zavedlo velký počet opatření, kvůli kterým jsou i přeplovající čluny deportovány zpět na moře. Na řecko-tureckých hranicích se rozneslo, že nejsou hlídané, a tak policie měla dost času na kontrolu pašeráků. Na řecké ostrovy se tak díky kontrolám dostal pouze jeden migrant (Buchtíková, 2021).

4. PANDEMIE COVID-19

Pandemie COVID-19 poznamenala v minulých letech více či méně každého z nás. Její přítomnost a následné dopady pocíťovali také ti, kteří v rámci svého běžného režimu života z jakýchkoliv důvodů překračovali hranice cizích států – ať už to byly důvody pracovní, studijní, nebo třeba pouze turistické. Reakce a opatření, které jednotlivé státy v rámci boje proti této nemoci uplatňovaly, se také lišily. Některé státy volily přísné lockdowny a úplné uzavření svých státních hranic před vstupem cizích osob, některé státy volily méně radikální řešení a přistupovaly k této záležitosti spíše konzervativně. Nyní však k samotné pandemii COVID-19.

Koncem roku 2019 byly v Čínském Wu-hanu popsány první případy této nemoci a bylo také poprvé prokázáno, že původem onemocnění byl tehdy nově identifikovaný koronavirus, který byl označen jako SARS-CoV-2 a onemocnění jim vyvolané jako COVID-19 (coronavirus disease 2019). Počátkem roku 2020 došlo k významnému rozšíření této nákazy do světových regionů, proto Světová zdravotnická organizace (WHO) 30. ledna vyhlásila stav ohrožení veřejného zdraví mezinárodního významu a 11. ledna šíření infekce označila za pandemii. Mezi nejčastější symptomy patří horečka, dráždivý kašel, bolest svalů nebo dušnost. Smrtnost infekce je závislá na věku postiženého a obvykle bývá udávána v rozmezí 1-3 % (Trojáněk a kol., 2020). Přestože je počátek pandemie datován ke konci roku 2019, v České republice se první potvrzené případy nákazy novým typem koronaviru vyskytly až 1.3.2020 (MZČR, 2020). Data ministerstva zdravotnictví uvádí, že ke dni 20.1.2022 bylo v České republice doposud potvrzeno 2 678 767 případů nákazy a 36 972 úmrtí (MZČR, 2022).

4.1 OPATŘENÍ V ČR V SOUVISLOSTI S COVID-19

16. března 2020 přišel zákaz vstupu do České republiky pro všechny cizince (s výjimkou cizinců pobývajících s přechodným pobytem nad 90 dnů, s trvalým pobytem v České republice anebo cizinců, jejichž pobyt je v zájmu České republiky) a došlo také k uzavření hranic a zavedení hraničních kontrol, ačkoliv se nejednalo o absolutní uzavření, protože hranice mohly být překročitelné díky testování, karanténě nebo izolaci (Guadagno, 2020), ale to vedlo jen k omezení krátkodobých turistických pobytů, nikoliv těch dlouhodobých.

5. REMITENCE A MIGRACE

V této kapitole bych se chtěl poukázat na to, co to remittance jsou a jak s migrací souvisí. Poukážu na to, jaké druhy remitencí existují, jakou roli hrají ve vztahu s migrací a rozvojem, jaké jsou příklady neformálních systémů převodu financí a jaké výhody či nevýhody mohou remittance nabízet.

Remittance jako takové jsou jednoduše řečeno transferem peněz nebo zboží od migrantů, kteří pobývají v zahraničí (Novosák, Stojanov, 2008). Drbohlav (2015) dodává, že výraz remittance se neváže pouze čistě na převod financí nebo zboží, ale zmiňuje také roli tzv. sociálních remitencí, tedy to, jakým způsobem, zda vůbec, a za jakých podmínek se „migrační remitenční kapitál“ odrazí do rozvoje zdrojové země migrace. Do jaké míry to zvýší kvalitu života daných populací je široce a komplikovaně podmíněno a v mnohém zatím vůbec či nedostatečně prozkoumáno.

Zaměříme-li se na typologii remitencí, tak ty uvádí Ghosh (2006) tři:

- 1) *Remittance pracovníků, kteří zůstávají v zahraničí rok nebo déle.*
- 2) *Zaměstnancké kompenzace jakožto transakce od osob, které zůstávají v zahraničí déle než jeden rok.*
- 3) *Migrační transfery, které popisuje jako transfery zboží (vyjádřené ve financích) a financí související s migrací, která trvá déle než jeden rok.*

Ghosh na druhou stranu dodává, že IMF zaměnil termín „remittance pracovníků“ za pojem „osobní transfery“. Zatímco remittance pracovníků jsou definovány jako transfery zaměstnanců jedné ekonomiky obyvatelům jiné ekonomiky, tak osobní transfery jsou vymezeny nezávisle na zdroji příjmu zasílatele, nezávisle na vztahu mezi domácnostmi a na důvodech pro jejich zaslání. Osobní převody můžeme ještě rozdělit do dvou kategorií, a to na remittance v hotovosti, čímž se rozumí přeprava financí z jedné země do druhé a je fyzicky doručena určenému jednotlivci nebo rodině. Jako druhou kategorií můžeme považovat remittance v naturáliích, které probíhají v podobě převodu zboží nebo služeb.

5.1 VZTAH MIGRACE-REMITENCE-ROZVOJ

Dle Kunze (2008) se na mezinárodní migraci nazírá stále více z hlediska možné příležitosti nabízející nástroje na rozvoj. Remittance představují kromě dalších do země proudících a potenciálně stimulačních rozvoj finančních toků velmi stabilní zdroj podpory v ekonomicky a sociálně strádajících zemích. Remitencemi se v různých ohledech zabývají důležité nadnárodní instituce typu Spojených národů a Mezinárodního měnového fondu, na úrovni jednotlivých zemích jde zejména o národní banky a statistické úřady.

5.2 NEFORMÁLNÍ SYSTÉMY PŘEVODU FINANČÍ

Remitence se však do zdrojové země nezasílají pouze oficiální cestou, kterou nabízí například banky, ale také několika neformálními systémy. Tyto systémy se těší velké oblibě z hlediska jejich velmi efektivnímu způsobu organizace. Mezi takové systémy můžeme zařadit například systém hundi. Hundi je:

*„neformální, ale vysoce organizovaný systém založený na sociální infrastruktuře obsahující síť vztahů vzešlých z příbuzenských a přátelských vazeb a regionální příbuznosti“
(Rahman, Yeoh, 2008).*

5.3 VÝHODY A NEVÝHODY REMITENCÍ PRO ZDROJOVOU ZEMI MIGRACE

Výhody remitencí, které do vybrané země zamíří, spočívají v tom, že často doplňují nebo dokonce nahrazují státní sociální politiku, zvyšují životní úroveň, zmenšují chudobu a nerovnosti ve společnosti na úrovni jedinců a domácností. V neposlední řadě slouží remitence také jako zdroje pro investice, péči o zdraví a vzdělání. Mezi možné nevýhody uvádí Drbohlav to, že mohou zvyšovat inflaci, navyšovat lokální ceny půdy, bydlení a potravin. K další nevýhodě remitencí patří také skutečnost, že remitence míří ve zdrojové zemi migrace především do neproduktivních oblastí, zejména do potravin, základních služeb a mnohem méně do přímých investic (Drbohlav, 2015).

6. MIGRAČNÍ A AZYLOVÉ POLITIKY

6.1 MIGRAČNÍ A AZYLOVÁ POLITIKA EU

Rožňák (2020) ve vztahu k pochopení jednotlivých přístupů politik k migrantům považuje za stěžejní znalost imigrační politiky EU. Zmiňuje, že politiky konkrétních států v EU se liší, ale jejich počínání se opírá o stejný základ. Historicky prvním krokem ke společné migrační a azylové politice bylo podepsání Římských smluv³ v roce 1957, jejichž základem byla filozofie volného pohybu kapitálu a osob za prací, což se týkalo pouze členů tehdejšího Evropského společenství (Štica, 2011).

Za další významný moment migrační a azylové politiky se dají považovat výsledky jednání Schengenské dohody z roku 1985. Prvotním impulsem bylo vytvoření Schengenské dohody mezi Francií, Německem a státy Beneluxu. Hlavním principem bylo vytvoření zóny volného obchodu a zrušení kontrol na vnitřních hranicích a zvýšení kontrol na vnějších hranicích.

Dublinská úmluva, která je v platnosti od roku 1997, deklarovala jednotlivým státům samostatnost v rozhodování o udělení azylu v rámci své legislativy a azylové procedury. Pro vypořádání se s problémem žádostí o azyl ve více zemích EU najednou došlo ke vzniku institutu odpovědné země, jež měla v kompetenci přezkoumání žádosti o azyl. Dublinská úmluva svými definicemi a pravidly určovala odpovědnou zemi (Rožňák, 2020).

Posledním důležitým dokumentem, který bych chtěl v této části práce rád zmínit a považuji ho za důležitý, je Maastrichtská smlouva, která platí od roku 1992 a znamenala další prohloubení vztahů a evropské integraci. Ve skutečnosti představuje Smlouvu o EU složenou ze tří pilířů. První pilíř se skládal z imigrace a volného pohybu osob a občanů EU, druhý pilíř se zabýval obrannou a zahraniční politikou a třetí pilíř se zabýval řešením vnitřních věcí a s nimi souvisejícími problémy (Rožňák, 2020).

6.2 MIGRAČNÍ A AZYLOVÁ POLITIKA ČR

Zásady migrační politiky formulují priority České republiky v oblasti migrace, integrace a mezinárodní ochrany, a reagují tak na současnou diskusi k těmto tématům a potřebu jasně vyjádřit postoje České republiky. Zároveň si kladou za cíl otevřít diskusi a dále posílit informovanost jak odborné, tak širší veřejnosti o otázkách migrace. Zásady jsou řazeny prioritně s ohledem na bezpečnostní aspekty migrace (představující průřezový element těchto zásad), zároveň však zastupují základní tematické okruhy v této oblasti-tedy integraci cizinců, nelegální migraci a návratovou politiku, mezinárodní ochranu, vnější dimenzi migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů), volný

³ Římské smlouvy jsou souhrnným označením dvou smluv podepsaných v Římě 25. března 1957: smlouvu zakládající Evropské hospodářské společenství a smlouvu zakládající Evropské společenství pro atomovou energii. Obě vstoupily v platnost 1. ledna 1958.

pohyb osob v rámci Evropské unie, schengenskou spolupráci, legální migraci a provázanost se společnými politikami Evropské unie. (MVČR, 2015).

Existenci a samotné fungování migrační a azylové politiky považují za důležitou věc v oblasti zvládnutí migrace a také jako určitou připravenost na nečekané události, které mohou migraci do dané země ovlivnit. Rožňák (2020) k tomuto tématu uvádí, že Česká republika od svého osamostatnění prošla v oblasti migrace mnohými změnami. Zejména se jedná o výrazný skok v počtu imigrantů, který vzrostl za 15 let o téměř 400 tisíc. Prudký pokles přicházejících cizinců nastal v období ekonomické krize v roce 2008.

Drbohlav (2010) považuje migrační politiku za důležitý vnitřní faktor, který obecně ovlivňuje migrační toky. Česká migrační politika po roce 1989 je založena na apolitickém⁹ přístupu s vůdčí úlohou MV ČR, které v posledních letech své postavení ještě více posiluje. Od poloviny 90. let jsou v cizinecké a azylové legislativě přijímána mnohá opatření, která harmonizují české zákonodárství s normami EU. (Drbohlav a kol., 2010).

Hlavními zájmy ČR v rámci migrační politiky je eliminovat nelegální migraci a více podporovat migraci legální. Pro splnění těchto cílů jsou využívány stěžejní priority státu, jimiž se zabývají zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců z roku 2003. Ministerstvo vnitra definuje šest zásad, jejichž podoba je následující:

- 1) *ČR v rámci migrační politiky prosazuje řídicí roli státu, která je v souladu s mezinárodními závazky EU*
- 2) *Migrační politika stojí na základech vzájemné koordinace jak státních, tak jiných orgánů zabývajících se migrací*
- 3) *Stěžejním zájmem ČR je odstranění všech znaků nelegální migrace a s ní spojených aktivit*
- 4) *Legální migrace je pro stát přínosná, proto je aktivně podporována*
- 5) *Aktivní zapojení nevládních a jiných organizací je v rámci migrační politiky očekáváno*
- 6) *ČR se zapojuje do činnosti eliminace jevů způsobujících humanitární krize a podílí se na těchto záležitostech v rámci světového a evropského společenství*

Legislativní rámec tvořící základ migrační politiky je složen mimo jiné ze zákonů v oblasti lidských práv, politiky pracovního trhu a edukace. Základním dokumentem migrační politiky je Zákon o pobytu cizinců na území ČR z roku 1999. Jako další určující zákon je Zákon o státním občanství ČR. Obecnou normou migrační politiky je Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (a na ni navazující Newyorský protokol z roku 1967), která je známá jako Ženevská úmluva, od jejíž základů se odvíjí rozhodování v rámci migrace. Od roku 1993 je pravidelně vydávána zpráva o migraci a integraci cizinců na území ČR ministerstvem vnitra. Tato zpráva informuje jak o nelegální migraci, mezinárodní ochraně, integraci cizinců, tak o změnách v legislativě vždy za uplynulý rok (Rožňák a kol., 2015).

6.2.1 STRATEGIE MIGRAČNÍ POLITIKY ČR

Strategie migrační politiky ČR je řízena Ministerstvem vnitra, které je gestorem za problematiku mezinárodní migrace a mezinárodní ochrany v České republice, a to jak na úrovni legislativně-koncepční, analytické, tak i realizační. V rámci Ministerstva vnitra za tuto oblast zodpovídá odbor azylové a migrační politiky (OAMP). Odbor azylové a migrační politiky byl ustanoven na Ministerstvu vnitra v roce 2000 sloučením odboru pro uprchlíky a odboru pro imigraci a ochranu státních hranic.

K největšímu rozšíření odboru azylové a migrační politiky došlo v letech 2009 a 2011, kdy po vzoru ostatních států Evropské unie začalo docházet i v České republice k postupnému odnímání nepolicejních činností Policii České republiky a k jejich přesunu do gesce Ministerstva vnitra. V této souvislosti k 1. 1. 2009 odbor azylové a migrační politiky převzal agendu povolování trvalých pobytů. Od roku 2011 převzal i agendu přechodných pobytů (dlouhodobých pobytů a dlouhodobých víz). Odbor azylové a migrační politiky se v problematice pobytů řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (MVČR, 2021).

Strategie migrační politiky ČR se orientuje na 7 oblastí. Patří mezi ně to, že ČR zajistí v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů, bude zajištěna bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, v oblasti azylu zajistí ČR flexibilní kapacity svého systému, ČR posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, ČR bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru, ČR podpoří legální migraci, která je pro stát přínosná a poslední oblastí strategie migrační politiky ČR je to, že dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení (MVČR, 2021).

PRAKTICKÁ ČÁST

Teoretická část práce poskytla základní dělení migrace a jejich druhů, vysvětlila vybrané migrační teorie a modely, poskytla pohled na roli remitencí v oblasti migrace a věnovala se také popisu pandemie COVID-19. Závěr teoretické části popsal fungování, zásady a strategie české migrační a azylové politiky.

Následující část práce se bude v úvodu věnovat historickému vývoji migrace do ČR, dále popíše vývoj migrace z Vietnamu a z Ukrajiny, jakožto dvou zemí, které mají v ČR největší zastoupení z řad cizinců, kteří zde pobývají. V souvislosti s pandemií COVID-19 se bude tato část práce zabývat porovnáním vývoje počtu cizinců, počtu cizinců zaměstnaných v ČR a jestli měla pandemie a s ní související opatření pozorovatelný vliv na vývoj nelegálně pobývajících migrantů v ČR. Z těchto zkoumaných oblastí se bude tato část práce snažit vyvodit možné důsledky, jaké mohla pandemie COVID-19 na migraci mít.

7. MIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

V této kapitole se budu věnovat popisu migrace do České republiky, respektive v minulosti Československé republiky, která by se dala rozdělit do dvou období-před rokem 1989 a období po roce 1989. Největší změny v možnostech migrace nastaly právě v důsledku odlišných politických režimů v těchto dvou obdobích, které sebou nesly změny i v migrační politice a vedení migračních strategií.

7.1 MIGRACE PŘED ROKEM 1989

V dlouhodobém historickém pohledu bylo území dnešního Česka až do začátku 19.století imigrační oblastí. Teprve s nástupem industrializace, urbanizace a také díky demografickým změnám se situace změnila a České země se staly na téměř 200 let převážně emigračním územím. Tohle období lze rozdělit do čtyř etap, které se odlišují charakterem a podmíněností migračních vztahů.

V průběhu 19.století v důsledku uvolňování pracovních sil ze zemědělství a relativně vysokých přírůstků obyvatel přirozenou měnou docházelo k vytváření populačního přetlaku, který vedl k výraznému nárůstu především ekonomicky motivované emigrace. Ta směřovala jak do průmyslových oblastí Evropy, tak za oceán, především do Severní Ameriky. V důsledku toho České země ztratily migrací v období 1850-1914 přes 1,5 milionu obyvatel, což představovalo asi 30 % přirozeného přírůstku za toto období.

Druhou etapou bylo meziválečné období první Československé republiky, které se vyznačovalo pokračující, ale postupně se snižující emigrací opět motivovanou především ekonomicky. Zároveň se však objevily i významnější migrační vlny – poválečná reemigrace do nově vzniklého státu a také politicky motivovaná migrace z Ruska a později ve 30. letech z Německa.

Zcela výjimečná situace nastala po druhé světové válce v období 1945-1948, kdy bylo z Českých zemí většinou z příhraničních regionů odsunuto ve třech vlnách asi 2,8 milionů Němců. Zároveň do vysídlených oblastí směřovalo kolem 130 tisíc reemigrantů. Tato vývojová etapa byla specifická jak počtem lidí, kteří se stěhovali, tak i tím, že se jednalo převážně o migraci politicky vynucenou.

Charakter mezinárodní migrace v období po roce 1948 byl výrazně ovlivněn politickou situací. Došlo k izolaci státu a migrace byla redukována převážně na „nelegální“ formu politicky motivované emigrace do západního světa. Ta vyvrcholila ve dvou emigračních vlnách: po roce 1948 a 1968. Nejvyšší odhady migračních ztrát se pro období 1948-1968 pohybují okolo 0,5 milionů obyvatel (Drbohlav, 2010).

Chludilová (2003) na téma cizinců v ČR před rokem 1989 uvádí, že:

„před rokem 1989 měli Češi jen omezenou možnost setkat se s cizinci. Kromě turistů k nám přijížděli (v malém množství a na omezenou dobu) studenti a dělníci ze socialistických zemí. Po otevření hranic cizinci využili poměrně liberálního přístupu našeho státu k nim. Kromě tranzitních cizinců, které přitahovala naše hranice se Západní Evropou, jsme byli lákadlem i pro pracovní migraci. Lidem z východu jsme mohli nabídnout lepší životní úroveň České republiky a politickou stabilitu – odtud přicházeli především mladší muži, kteří své rodiny nechali doma a zde dělají zejména nekvalifikované práce. Naopak příchozí ze Západu tvořili různorodější skupinu a uplatňovali své vzdělání v intelektuálnějších profesích.“

7.1.1 INTEGRACE CIZINCŮ V ČR

Integrace cizinců můžeme chápat jako proces, který umožňuje cizincům postupné začleňování do české společnosti. Cílem této integrace je zajištění oboustranně přínosného nekonfliktního soužití cizinců a majoritní společnosti. Konceptním nástrojem politiky integrace cizinců je Koncepce integrace cizinců. Jedná se o materiál, který na základě analýzy ukazatelů integrace definuje bariéry integrace a nastavuje záměry politiky integrace cizinců v ČR. V České republice také od roku 2009 začalo fungovat 14 Center na podporu integrace cizinců a jsou rozmístěny v 10 krajích. Cílovou skupinou těchto center jsou dlouhodobě legálně pobývajícím cizinci včetně osob, kterým byla udělena mezinárodní ochrana. Mezi služby, které Centra na podporu integrace nabízí, patří například sociální a právní poradenství, tlumočnické kurzy a kurzy českého jazyka či zprostředkovávání vzdělávacích, kulturních a společenských akcí (MPSV, 2020).

7.2 MIGRACE PO ROCE 1989

Rok 1989 byl nepochybně velice významný rok tehdejšího Československa, protože se nesl mimo jiné ve znamení konce vlády Komunistické strany Československa a začátku demokracie na jejím tehdejším území. Tento politický převrat mimo jiné otevřel také několik možností svobodného vycestování ze země na straně jedné a přijímání návštěvníků z cizích zemí na straně druhé.

Politické změny po roce 1989 vytvořily zásadně odlišné podmínky pro zahraniční migraci v Česku. Postupně narůstal počet imigrantů, v prvních letech hrála významnou úlohu tranzitní migrace do západní Evropy. Po roce 2000 se Česko postupně stávalo stále významnější cílovou imigrační zemí. Jestliže se

v 90. letech průměrně ročně přistěhovalo okolo deset tisíc osob, pak po roce 2001 počty imigrantů výrazně vzrostly (Drbohlav a kol., 2010).

Migrace má výrazně pracovní charakter, čemuž odpovídá vyšší zastoupení mužů (60-65 %) a vysoký podíl migrantů ve věku 20 až 40 let. Nejdůležitějšími zdrojovými zeměmi jsou Slovensko, Ukrajina a Vietnam. Česko se však navzdory řadě předpokladů nestalo po roce 1989 výrazně emigrační zemí. I když statistická evidence vystěhování je značně problematická, lze konstatovat, že emigrace z Česka patří k nejnižším v oblasti střední a východní Evropy (Drbohlav a kol., 2010).

8. UKRAJINSKÁ A VIETNAMSKÁ MIGRACE DO ČR

8.1 UKRAJINSKÁ MIGRACE DO ČR

Ukrajinská migrace do českých zemí je svým způsobem tradiční (Jirka, 2021). Probíhala již na začátku 20. století (Zilynskyj, 2002) a je tak dlouhodobějšího rázu, ale poměrně razantní početní nárůst ukrajinských migrantů můžeme vysledovat až po vzniku samostatného českého státu (1. ledna 1993).

Za první období ukrajinské migrace lze považovat roky 1993-98, kdy česká migrační politika v podstatě „neexistovala“, druhé období může být rámováno roky 1999-2003, kdy se česká migrační politika vytvářela v souladu s normami a standardy migrační politiky Evropské unie, a třetí období lze uvádět od roku 2004, kdy, již byla česká migrační politika pevně ustanovená (Drbohlav a kol., 2010).

K ukrajinským migrantům bývají často používány kategorie „kvalifikovaný“, „nízko kvalifikovaný“ a „nekvalifikovaný“ migrant, které slouží především pro zařazení do konkrétního zaměstnaneckého postavení, se kterým je spojen specifický sociální a profesní status. Jedná se však o kategorizaci migrantů, kterou používá česká vláda i badatelé (Drbohlav a kol., 2015).

8.1.1 UKRAJINSKÁ MIGRACE V PRVNÍM OBDOBÍ (1993-1998)

Po vzniku samostatné České republiky došlo k početnímu nárůstu ukrajinských migrantů, a to především díky rostoucí české ekonomice. Zatímco v České republice činil HDP (hrubý domácí produkt) České republiky 40,6 miliard USD, v roce 1998 to bylo již 66,5 miliard USD a ekonomický vzestup vytvářel s téměř neexistující migrační politikou příležitost pro migraci. Zatímco v roce 1994 tak bylo v České republice podle ČSÚ 14 230 osob s ukrajinským občanstvím, v roce 1999 se jednalo již o 65 883 osob. K tomu je však nutné přiblížit i situaci na Ukrajině – pokud je v České republice přechod z centrálně plánované ekonomiky na tržní systém hodnocen jako úspěšný, nemůžeme to samé tvrdit o situaci na Ukrajině, kde se v postsovětském období vyskytla celá řada strukturálních a ekonomických problémů, které se časem staly reálným faktorem emigrace (Jirka, 2021).

Mezinárodní firmy etablované v České republice po roce 1993 zároveň požadovaly nízko kvalifikovanou nebo nekvalifikovanou práci a ukrajinští migranti našli na těchto pozicích uspokojivé pracovní uplatnění. Migrace z Ukrajiny do České republiky se tak pro následující roky stala důležitým migračním tokem a zároveň relevantním subjektem pro českou migrační politiku. Můžeme tak obecně dodat, že se Česká republika stává pro ukrajinskou migraci cílovou zemí (stejně jako pro jiné migranty z postsovětského prostoru).

Pro migraci z Ukrajiny se vžilo pojmenování „pracovní“ nebo „ekonomická migrace“ (Drbohlav a kol., 2008), čímž se akcentuje především pracovní pobyt Ukrajinců na českém pracovním trhu. Většina ukrajinských migrantů postupem času našla uplatnění ve stavebnictví, průmyslu, hotelech a restauracích a na jiných nízko kvalifikovaných či nekvalifikovaných pozicích (Malynovska, 2008). Bylo tak patrné formátování duálního pracovního trhu (*dual labour market*). Ten je rozdělen na prestižní,

privilegovaná a lépe placená pracovní místa určená pro majoritní české obyvatelstvo a na neprestižní a hůře placená zaměstnání spojená s nepříznivými pracovními podmínkami určená pro ukrajinské migranty (Valenta, 2015). Mzdové podmínky, společenský status i možnost kariérního postupu tak pro ukrajinské migranty nevyznívaly příznivě, ale na druhou stranu jim umožňovaly nevázat se ke svému zaměstnání. Duální pracovní trh se ve vztahu k ukrajinské migraci ustanovil po roce 1993 a v podstatě trvá dodnes.

Kvůli neuspořádanosti a nesystémovosti migrační politiky (Drbohlav a kol., 2010) se také vytvářely předpoklady pro cirkulační migraci (Kušniráková, Čižinský, 2011), tedy pro příjezd na pracovní pobyt, následný odjezd zpět na Ukrajinu a opětovný příjezd do České republiky (Čermák, Lupták, 2015). Bylo totiž možné přijet na turistický pobyt, najít si zaměstnání a pracovat navzdory nelegálnímu pobytovému statusu (turistický pobyt totiž neopravňuje k zaměstnání), přičemž ukrajinští migranti často unikali kontrole ze strany státních orgánů. Obecně lze k této situaci dodat, že Česká republika považovala ukrajinskou cirkulační migraci za dočasnou pracovní sílu pro svou rozvíjející se ekonomiku, ale nepředpokládala trvalé usazování ukrajinských migrantů na svém území.

8.1.2 UKRAJINSKÁ MIGRACE V DRUHÉM OBDOBÍ (1999-2003)

V roce 1999 však došlo ke změně migrační politiky na restriktivní, a to díky jejímu novému pojetí (Günter, 2006). V roce 1999 totiž česká vláda představila zákon o pobytu cizinců (číslo 326/1999 Sbírky zákonů) a v roce 2000 i Koncepti integrace cizinců a vízovou povinnost pro ukrajinské občany (Čermák, Lupták, 2015). To však ukrajinské migranty neodradilo, protože ke vstupu na území České republiky začali využívat turistické vízum, a i nadále zde pracovali neregulérně (Drbohlav a kol., 2010). Obecně se však začala formovat česká migrační politika snažící se o kontrolu migrace a před svým vstupem do Evropské unie (2004) se pak musela Česká republika přizpůsobit unijním normám, a tak se i migrační politika více sblížovala se standardy unijní migrační politiky, které znamenaly další restriktce. Česká republika se tak stala ještě méně přístupnou pro ukrajinské migranty, a to díky širším možnostem kontroly (Baršová, Barša, 2005).

Přístup české migrační politiky se změnil z pasivního na aktivní, ale také vytvořil určitý „tlak“, protože od roku 1999 byla česká migrační politika pro ukrajinské migranty více restriktivní, avšak díky vstupu České republiky do Evropské unie se pro ně tato země stala více atraktivní, a to i díky snazšímu přístupu na evropský trh práce, který byl v roce 2007 ještě rozšířen vstupem České republiky do Schengenského prostoru (volný pohyb osob, zboží a služeb). Ukrajinští migranti se však také stali značně závislými na proměnách české migrační politiky (Jirka, 2021).

8.1.3 UKRAJINSKÁ MIGRACE V TŘETÍM OBDOBÍ (2004-2008)

Vrátíme-li se k obecné charakteristice ukrajinské migrace, pak můžeme uvést, že se postupem času začala měnit z původně cirkulační na trvalou, protože neustálé příjezdy a odjezdy již byly kvůli restriktivní migrační politice byrokraticky náročnější a méně výhodné (Jirka, 2021).

Získání trvalého pobytu však nebylo tak jednoduché, protože od roku 2006 je pro získání tohoto druhu pobytu nutné pracovat na území České republiky nepřetržitě po dobu pěti let, respektive nepřetržitě studovat po dobu deseti let. Existovaly však i jiné možnosti získání trvalého pobytu (např. sloučení rodiny) a důvodem k postupnému usazování ukrajinských migrantů na českém území nemusela být nutně ani reakce na zavedení restriktivní politiky, ale také progresivní familiarita (obeznámenost) se zdejšími prostředím. Už k březnu 2008 tak žilo v České republice trvale přibližně 25 % oficiálně registrovaných ukrajinských občanů (Jirka, 2021).

V letech 2000-2008 pak došlo k ekonomickému růstu České republiky a díky tomu se začal udělovat větší počet víz ukrajinským migrantům, ať již kvalifikovaným nebo nekvalifikovaným (Čermák, Lupták, 2015). Obecně však byla ze strany zaměstnavatelů poptávána především nízko kvalifikovaná a nekvalifikovaná pracovní síla, a tak docházelo ke zvýšené imigraci především méně kvalifikovaných jedinců (Günter, 2006). Od roku 2008 se však začaly projevovat dopady ekonomické krize a migrační saldo¹⁰ ukrajinských migrantů pokleslo až sedminásobně kvůli nižšímu zájmu o pracovní sílu. Omezilo se vydávání dlouhodobých víz za účelem zaměstnání, ale také se pracovalo s koncepcí dobrovolného návratu ukrajinských migrantů (Stojanov, Duží, 2015).

Ekonomická krize byla dlouhodobá, ale již během prvních náznaků ožívání ekonomiky se začal český stát aktivně zajímat o možnost ještě silnější kontroly migračních toků, o možnost přímého zařazování migrantů do potřebných zaměstnání podle požadavků zaměstnavatelů a také se začal orientovat na kvalifikované a nízko kvalifikované potřebné migranty. Tato politika má své kořeny už na počátku 21. století, kdy Česká republika v letech 2001-2002 připravovala projekt „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, jehož úkolem bylo zajistit pro český pracovní trh vysoce kvalifikované migranty (Stojanov, Duží, 2015).

8.1.4 UKRAJINSKÁ MIGRACE DO ČR OD ROKU 2009

Po ekonomické krizi docházelo k přímému zaměstnávání migrantů na „potřebných“ pozicích v souvislosti se zelenými kartami (Kušniráková, Čižinský, 2011), které byly zavedeny v roce 2009 a které mohli získat kvalifikovaní i nízko kvalifikovaní jedinci zaplňující potřebná a neobsazovaná pracovní místa kvůli nezájmu českých obyvatel. Zelené karty byl jako projekt kvůli nedostatečnému zájmu českých zaměstnavatelů nepříliš úspěšný. V roce 2014 byly zelené karty nahrazeny zaměstnaneckými kartami, které byly rovněž vydávány pro kvalifikované i nízko kvalifikované pracovníky a které zároveň nahradily dlouhodobé vízum nad 90 dní za účelem zaměstnání. Další projekt představovaly modré karty zavedené v roce 2011. Ty byly převzaty z unijní migrační politiky a

umožňovaly kvalifikovaným jedincům zaměstnání v celé Evropské unii. Modré karty pak splňují podmínky takzvaného brain-drain⁴, tedy snahy získat vysoce kvalifikované migranty (Stojanov, Duží, 2015).

8.1.5 DOPADY COVID-19 NA UKRAJINSKOU MIGRACI DO ČR

Před epidemií COVID-19 rostl také zájem o sloučení rodin a o studentskou migraci a rostl také podíl migrujících žen a párů (Čermák, Lupták, 2015). Před epidemií také nemuseli občané Ukrajiny díky biometrickému cestovnímu pasu žádat o turistické (schengenské) vízum, ale mohli libovolně odjet do některé ze zemí Evropské unie a pobývat zde po dobu 90 dní. Nejednalo se však o pobyt opravňující k zaměstnání, přestože je otázkou, nakolik byla tato možnost mobility zneužívána pro výdělečnou činnost. Bezvízový režim byl však epidemií COVID-19 značně utlumen.

Reakce na epidemickou situaci byly v mnoha zemích podobné – od zavádění takzvaných lockdownů až po vyhlášení nouzového stavu. Epidemie vedla také k ještě silnějším restrikcím vůči migraci, ovšem Jirka (2021) také zmiňuje, že v případech ekonomické nebo epidemické krize jsou migranti nejzranitelnější složkou společnosti, protože se například mohou velice snadno stát nezaměstnanými.

Podle publikace vydané Evropskou komisí můžeme uvést konkrétní dopady pandemie COVID-19 na evropské společenství. Jedná se například o odchod migrantů do zemí původu nebo dokonce o zastavení zavedených a ustálených migračních proudů. Tato tvrzení Evropské komise podporují i odborníci, kteří uvádějí zejména oslabení nebo přerušení migračních proudů a tím i snížení mobility (Guadagno, 2020).

K odchodu ukrajinských občanů do země původu však nedošlo, navzdory průběhu pandemie a dočasné změně migrační politiky. Změny však nastaly na pracovních pozicích. Při zavádění lockdownu byly v mnoha evropských státech logicky ohroženy pracovní pozice především v dopravě (nikoliv však v nejdůležitějších bodech dopravy), ve službách, v ubytovacích zařízeních, maloobchodě a pohostinství. Určitá odvětví však vyžadovala pracovní sílu i v době pandemie, i v České republice byla nezbytná pracovní síla v zemědělství, stavebnictví, zdravotnictví, sociálních službách, potravinářství, logistice, výrobě nebo průmyslu. V otázce proměny pracovního zařazení migrantů tak lze nalézt určitou shodu mezi Českou republikou a dalšími státy Evropské unie (Jirka, 2021).

⁴ Odliv mozků nebo formálně odliv lidského kapitálu je fráze označující jednosměrnou migraci inteligence, tj. vysoce vzdělaných a kvalifikovaných lidí.

8.1.6 UKRAJINŠTÍ PRACOVNÍCI V ČR DLE PROFESÍ

Níže přiložená tabulka 1 nám umožní náhled na skutečnost, jak se měnil v průběhu let 2019 a 2020 počet ukrajinských zaměstnanců v jednotlivých sektorech.

Tabulka 1: Ukrajiniští pracovníci dle profesí v letech 2019 a 2020

Klasifikace	2019	2020
ekonomické činnosti		
Zemědělství, lesnictví a rybářství	5165	9987
Zpracovatelský průmysl	39 800	44 065
Stavebnictví	23 944	25 377
Doprava a skladování	9 076	11 318
Zdravotní a sociální péče	2430	2 801

Zdroj: Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky

Uvedená data ukazují poměrně silný nárůst počtu ukrajinských pracovníků v ekonomických činnostech „zemědělství, lesnictví a rybářství“ a „doprava a skladování,“ dále nárůst ve „zpracovatelském průmyslu“ a relativně slabší nárůst v oblasti „stavebnictví“ a „zdravotní a sociální péče“, jak zaznamenaly i Libanová s Poznjakem (2020).

Oproti tomu je patrný propad ekonomické činnosti „ubytování, stravování a pohostinství“ – z 7 325 osob v roce 2019 na 7 039 osob v roce 2020 (ČSÚ). Lze samozřejmě uvést, že s přibývajícím počtem ukrajinských migrantů v České republice roste také jejich počet v každé ekonomické činnosti (a spousta dalších ekonomických aktivit ukrajinských migrantů je zahalena tajemstvím), ovšem díky uvedeným datům můžeme vysledovat, že zaměstnání, kde se ve větší míře mohou vyskytovat nekvalifikované pozice – v ekonomické činnosti „zemědělství, lesnictví a rybářství“, „doprava a skladování“ a „zpracovatelský průmysl,“ kam spadá i potravinářství – zaznamenalo vyšší zájem.

Jirka (2021) dodává, že k výše uvedeným statistikám je však nutné být obezřetný, protože nekvalifikované pracovní pozice lze předpokládat spíše v „zemědělství, lesnictví, rybářství“ a „skladování“, ovšem v sektoru „doprava“ a „zpracovatelský průmysl“ lze předpokládat i větší počet kvalifikovaných a nízko kvalifikovaných „potřebných“ pozic.

Zmiňuje také, že uvedené statistiky se věnují pouze cizincům evidovaným na Úřadu práce České republiky, ale mnoho ukrajinských migrantů pracuje na živnostenská oprávnění (24 155 osob v roce 2020; ČSÚ), z nichž jsou mnohá volná a nelze se tak dopátrat typu podnikání. Mnozí ukrajinští migranti pak také pracují v neregulárním postavení (např. i v rámci turistického pobytu). S odkazem na zemědělství nebo skladování (a potažmo také na lesnictví a rybářství) – a s opatrností také na zpracovatelský průmysl – však můžeme uvést, že ukrajinští migranti pracovali v období epidemie na takových pracovních pozicích, které mohou být považovány za nezbytné pro zajištění základních životních potřeb české společnosti a pro fungování důležité infrastruktury.

8.2 VIETNAMSKÁ MIGRACE DO ČR

8.2.1 PŘED ROKEM 1989

Jednotliví vietnamští studenti k nám přijížděli již ve 40. letech minulého století. První větší skupinou však byli až váleční sirotci a děti vietnamských vojáků na konci 50. let. Po stovkách k nám přijížděli cizinci v 50. až 60. letech, jednalo se o studenty, praktikanty, učně a pracovníky, kteří se vzdělávali hlavně ve strojírenství, textilním, dřevnickém, potravinářském a obuvnickém průmyslu (Pechová, 2007). Pro Československo vietnamští dělníci představovali vietnamští dělníci a učni důležitou pracovní sílu v oborech, kde Češi a Slováci nechtěli pracovat. Počet Vietnamců u nás prudce stoupl mezi roky 1979-1985. V roce 1981 pobývalo na našem území již 30 000-35 000 vietnamských občanů, z toho dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích (Kocourek, 2006). Následně docházelo k postupnému snižování těchto počtů. V roce 1985 se jednalo o 19 350 osob, ze kterých byla naprostá většina mužů. Vietnamci byli rozmístěni po celém území České republiky, nejvíce jich bylo v Praze (Brouček, 2002).

8.2.2 PO ROCE 1989

Od počátku 90. let minulého století můžeme hovořit o vzniku komunity jako takové, avšak dodnes ji musíme chápat jako společnost ve stadiu neustálého přetváření. Na začátku 90. let si vietnamští obchodníci pronajímali stánky na tržištích nebo místa, kam si postavili prodejní stolky (tato forma prodeje byla nejen nejméně nákladná, ale ve Vietnamu zcela běžná) a mezeru na trhu zaplavili levným textilem a elektronikou z Asie. Koncentrovali se zejména v místech slibující nejvyšší zisky, proto výrazné komunity začaly vznikat ve velkých městech (Praha, Brno, Ostrava) a v pohraničí (Cheb, Železná Ruda aj.), kde se prodejci orientovali na klientelu majetnějších sousedů.

V Praze a Chebu si zároveň vzniklá konsorcia vietnamských podnikatelů pronajala prostorné objekty bývalých továren nebo kasáren, v nichž soustředila velkoobchod. Vietnamští studenti a pracovníci, kteří se po uplynutí doby pobytu odmítli vrátit domů, vytvořili pro nové vlny vietnamských migrantů dostatečně fungující základnu. Do České republiky přicházeli Vietnamci také ze zemí bývalé východní Evropy, zejména ze Slovenska, Polska, Maďarska. Významná vlna vietnamských migrantů

přišla z Německa poprvé po roce 1993, kdy bývalí vietnamští pracovníci vázaní smlouvou s tehdejší Německou demokratickou republikou obdrželi finanční vyrovnání za nedodržení smlouvy v případě, že zemi opustí, ale namísto návratu do Vietnamu se přesunuli do České republiky, podruhé po roce 1995, kdy se německá a vietnamská vláda po vleklých jednáních dohodly na repatriaci vietnamských občanů (Martínková a kol., 2011).

9. VÝVOJ POČTU CIZINCŮ V ČR

V této kapitole bych se rád podíval na časový vývoj počtu cizinců v České republice. Následující tabulka poskytne data celkových počtů cizinců v České republice, konkrétně se bude jednat o počty cizinců včetně azylantů. Vývoj tohoto počtu cizinců jsem se rozhodl zvolit v rozmezí let 2015-2020 s tím, že hlavní roky, které se dají vzhledem nepřítomnosti či přítomnosti pandemie COVID-19 pozorovat, jsou roky 2019 a 2020.

Tabulka 2: Cizinci v ČR v letech 2015-2020

Rok	Počet cizinců
2015	467 562
2016	496 413
2017	526 931
2018	566 931
2019	595 881
2020	634 790

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké policie

Z výše uvedené tabulky můžeme vypočítat, že celkový počet cizinců má v pozorovaném období stále rostoucí tendenci a že v tomto ohledu nenastaly změny ani v důsledku pandemie COVID-19, která v České republice nastala v období let 2019 a 2020. Ačkoliv by se dalo očekávat, že tento vývoj počtu cizinců by se mohl v rámci vládních opatření v podobě lockdownu a kontrol na státních hranicích snížit, v celkovém počtu cizinců v České republice tato skutečnost nenastala a nedošlo ani ke zpomalení tempa nárůstu počtu cizinců.

Mezi státy, které mají v České republice dlouhodobě největší zastoupení v počtu cizinců řadíme obyvatele Ukrajiny, Vietnamu a Slovenska. Předložená tabulka poskytne náhled na počty obyvatel těchto zemí v České republice v průběhu posledních let.

Tabulka 3: Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 2015-2020.

Rok	Ukrajina	Slovensko	Vietnam
2015	105 614	101 589	56 600
2016	109 850	107 251	58 025
2017	117 061	111 804	59 761
2018	131 302	116 817	61 097
2019	145 131	121 278	61 910
2020	165 356	124 544	62 842

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké policie

Tabulka srovnávající celkový počet cizinců dle státního občanství nám obdobně jako tabulka předchozí poskytuje informaci, že ani v jedné z pozorovaných zemí nenastal ani v jeden z roků, které byly již během pandemie COVID-19, prakticky žádné změny, které by se dotýkaly trendu, že celkové počty cizinců v České republice neustále stoupají. Největší nárůst počtu migrantů vykazuje Ukrajina, nejmenší nárůst vykazuje Vietnam, což je nicméně trend, který můžeme pozorovat během celého pozorovaného období během let 2015-2020.

10. ZAMĚSTNANOST CIZINCŮ V ČR

Zaměstnanost cizinců v České republice je další z oblastí, u které jsem chtěl zkoumat to, zda ne ní měla koronavirová pandemie nějaký pozorovatelný dopad. Dle níže sestavené tabulky můžeme pozorovat to, že mezi roky 2019 a 2020, které jsou pro bakalářskou práci podstatné období, můžeme v roce 2020 spatřit nárůst zaměstnaných cizinců o 26 316 osob oproti roku 2019. Můžeme tedy vyvézt závěr, že obyvatelé cizích zemí nacházeli uplatnění na českém trhu práce i během pandemie, avšak nárůst počtu takto zaměstnaných osob se zpomalil v porovnání s rokem 2019, ve kterém přibyl tento počet zaměstnaných cizinců oproti roku 2018 o 57 132 osob.

Tabulka 4: Počet cizinců zaměstnaných v ČR v letech 2015-2021

Rok	Počet zaměstnaných cizinců
2015	407 106
2016	468 517
2017	559 582
2018	658 519
2019	715 651
2020	741 967
2021	804 252

Zdroj: czso.cz

11. VÝVOJ NELEGÁLNÍ MIGRACE V ČR

Jako další a zároveň také poslední ukazatel možného dopadu pandemie na migraci do České republiky jsem se rozhodl vybrat to, jakým způsobem se vyvíjel počet nelegálně zadržovaných migrantů v České republice.

Služba cizinecké policie Policie ČR ve své zprávě o nelegální migraci v ČR za období 1.1.2020 do 30.11.2020 uvedla, že celkově zajistila 6 264 osob při nelegální migraci. V porovnání se shodným obdobím došlo k navýšení počtu o 974 (18,4 %). Odkazují také na skutečnost, že v březnu byl v souvislosti s pandemií vyhlášen nouzový stav a došlo ke znovuzavedení kontrol na státní hranici. Tato opatření měla na vývoj počtu zadržovaných nelegálních migrantů pozitivní dopad, kdy během března, dubna a května bylo zadrženo 401 osob. Následné počty se začaly zvyšovat během období červenec–listopad, během kterého bylo celkem zadrženo 4 640 osob. Z celkového počtu zadržovaných bylo 5 836 osob odhaleno při nelegálním pobytu a 428 osob bylo zajištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici ČR. Z pohledu státní příslušnosti se nelegální migrace nejčastěji dopouštějí občané Ukrajiny (2 954 osob), Moldavska (880 osob), Gruzie (213 osob) a Ruska (202 osob).

Jak již bylo zmíněno, pro nelegální pobyt na území České republiky bylo řešeno celkem 5 836 cizinců. V porovnání se shodným obdobím roku 2019 došlo k navýšení o 1 008 osob. Tento nárůst souvisí také s případy, kdy byli zejména od června zjišťováni cizinci, především občané Ukrajiny a Moldavska, kteří na území České republiky pobývali v rozporu s ochranným opatřením Ministerstva zdravotnictví ČR vydaného za účelem ochrany před onemocněním COVID-19 (Policie ČR, 2020).

S ohledem na oblasti, na kterých jsem se snažil možné dopady pandemie COVID-19 na migraci do ČR vysledovat (vývoj celkového počtu cizinců, vývoj počtu zaměstnaných cizinců a počtu nelegálně pobývajících osob v ČR) lze s jistotou říci, že nejvíce se pandemie podepsala právě na počtu nelegálně pobývajících osob na území ČR.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma vliv pandemie COVID-19 na migraci do České republiky poskytla ve své úvodní teoretické části seznámení s definicemi migrace a jejími druhy. Po tomto úvodu následoval náhled na vybrané migrační teorie a seznámení s migračními modely. V další části byla definována pandemie COVID-19, vztah mezi remitencemi a migrací a také tím, jak funguje migrační a azylová politika jak ČR, tak EU.

Praktická část této bakalářské práce poskytla ve svém začátku historický vývoj migrace do České republiky a následoval popis migračních profilů Ukrajiny a Vietnamu z důvodu, že se jedná o dva státy, které tvoří v České republice největší zastoupení cizinců.

Ve zkoumání možných dopadů pandemie COVID-19 na migraci do České republiky byla tato otázka zkoumána z pohledu vývoje celkového počtu cizinců na území České republiky, vývoji počtu cizinců, kteří jsou v České republice zaměstnáni a také na to, jak se vyvíjel počet osob nelegálně pobývajících na území České republiky. Dalším z faktorů, na kterém jsem chtěl možné dopady pandemie COVID-19 zkoumat, byly samotné objemy remitencí ze třech zemí, které mají v České republice největší zastoupení cizinců, avšak jsem nedokázal agregovaná data a přesné objemy remitencí z jednotlivých zemí vyhledat.

Při zkoumání celkového počtu cizinců na území České republiky jsem při porovnání sledovaných let žádné zpomalení tempa růstu nezaznamenal. Při zkoumání vývoje na pracovním trhu již však šlo zaznamenat zpomalení tempa nárůstu cizinců pracujících na území České republiky. Nejvíce vypovídající vzorek mi poskytla data zabývající se nelegální migrací a zadržení nelegálně pobývajících osob na území České republiky, který oproti roku, který ještě nebyl spojený s pandemií, prokázal nárůst nelegálně pobývajících osob o 19,4 %.

SEZNAM ZDROJŮ

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 308 s. ISBN 8021038756.

BORJAS, G. J. 1989. Economic Theory and International Migration. *International Migration Review*. 1989, vol. 23, no. 3, s. 457–485. ISSN 0197918

BROUČEK, S. Vietnamské etnikum v lokálním prostředí české majority. MZV, Praha, 2002, str. 84

BUCHTIKOVÁ, Lucie. *Hlavní migrační trasy. Zdrojové a cílové země migrace*. Praha, 2021. Bakalářská. Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS. Vedoucí práce RSDr. Petr Rožňák, CSc., dr. h. c.

ČERMÁK, Zdeněk – Lupták, Milan. 2015. „Socioekonomický a demografický kontext česko-ukrajinské migrace.“ Pp. 51–65 in Dušan Drbohlav a kol.: *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: Migrace – remitence – (rozvoj)*. Praha: Karolinum.

ČERNÁNSKÁ, Barbara. Teorie push-pull vlivů na migraci. In: *Encyklopedie migrace* [online]. 18.11.2018 [cit. 2022-05-15]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/>

DRBOHLAV, Dušan (ed.). 2008. Nelegální ekonomické aktivity migrantů. Česko v evropském kontextu. Praha: Karolinum.

DRBOHLAV, D., Uherek, Z. (2007). Reflexe migračních teorií. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/~ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>

DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remitence - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, 282 s. ISBN 978-80-246-2995-7.

DÜVELL, F. *Illegal Immigration in Europe. Beyond Control?*. New York, 2006. ISBN 978-1403997418.

GHOSH, B. *Migrants' Remittances and Development: Myths, Rhetoric and Realities*. Geneva: International Organization for Migration, 2006. ISBN 978-92-9068-294-3.

GUADAGNO, Lorenzo. 2020. Migrants and the COVID-19 Pandemic. And Initial Analysis.

Geneva: International Organization for Migration.

Günter, Vladislav. 2016. „Imigrace do Československa a do Česka po druhé světové válce.“ Pp. 67–91 in Zdeněk Uherek (ed.): Migrace. Historie a současnost

CHLUDILOVÁ, Iva. Cizinci v České republice. *Časopis Centra pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2003,13-18[cit.2022-04-20]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a576/f28/100006s_Cizinci%20v%20Ceske%20republice.pdf

Integrace cizinců. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/integrace-cizincu>

Komise pro udržitelný rozvoj (CSD) – Migrace [online]. In.: s. 2-4 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Migrace-CSD1.pdf>

KUŠNIRÁKOVÁ, Tereza – Čížinský, Pavel. 2011. „Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní nebo ještě jiná?“ *Geografie* 116, 2011, 4: 497–517.

LUDĚK, Jirka. "Ukrajinská migrace do České republiky a její proměny v období epidemie COVID-19". *Lidé města* 3:331-352

MALYNOVSKA, Olena. 2008. „Migrace z Ukrajiny (s důrazem na Česko jako cílovou zemi).“ Pp. 211–224 in Dušan Drbohlav (ed.): Nelegální ekonomické aktivity migrantů. Česko v evropském kontextu. Praha: Karolinum

MARTÍNKOVÁ A KOL. *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika (informační příručka Policie ČR)* [online]. In.: s. 11-13 [cit. 2022-05-07]. ISBN 978-80-7312-063-4. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/105/file/1367397604-metodika-cizinci-web.pdf>

MAVROUDI, Elizabeth a Caroline NAGEL. *Global Migration: Patterns, processes, and politics*. London, 2016. ISBN 9781315623399

METODICKÉ VYSVĚTLIVKY [online]. [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2103-04--metodicke_vysvetlivky

Migrace a (i)migranti v Česku. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

Nelegální migrace v České republice [online]. 2022 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice.aspx>

KOCOUREK, J. Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989. In Kocourek, J.; Pechová, E. S vietnamskými dětmi na českých školách. H+H 2006 (a). s. 93—102. ISBN 80-7319-055-9

LIBANOVA, Ella – Poznjak, Oksana. 2020. „Zovnišnja trudova mihracija z Ukrajiny. Vplyv COVID-19.“ *Demografija ta socialna ekonomika* 42, 2020, 4: 25–40.

Nelegální migrace v ČR v období od 1. 1. 2020 do 30. 11. 2020 [online]. 22.12.2020 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-v-obdobi-od-1-1-2020-do-30-11-2020.aspx>

NOVOSÁK, Jiří a Robert STOJANOV. Migrace místo pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. *Mezinárodní vztahy*. 2008, (1.), 38-77.

Nový koronavirus (SARS-CoV-2) a onemocnění COVID-19. *Časopis lékařů českých* [online]. 20.5.2020, 55 [cit. 2022-05-5]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Robin-Sin/publication/341576392_A_novel_coronavirus_SARS-CoV-2_and_COVID-19/links/5ee33189299bf1faac4e7dd2/A-novel-coronavirus-SARS-CoV-2-and-COVID-19.pdf

OECD. 2020. What is the Impact of the COVID-19 Pandemic on Immigrants and Their Children. Paris: OECD Publishing. Dostupné z: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/what-is-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-immigrants-and-their-children-e7cbb7de/>

PROCHÁZKOVÁ ILNITCHI, Cristina. *VYBRANÉ TEORIE MIGRACE A JEJICH VÝZNAM PŘI VYTVÁŘENÍ MIGRAČNÍCH POLITIK* [online]. In: . 2010 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Cristina-Prochazkova-Ilnitchi/publication/294280983_Vybrane-teorie-migrace-a-jejich-vyznam-pri-vytvareni-migracnich-politik/links/5b3f0d054585150d2309c54d/Vybrane-teorie-migrace-a-jejich-vyznam-pri-vytvareni-migracnich-politik.pdf

RAHMAN, Md Mizanur a Brenda S.A. YEOH. *The Social Organization of Hundi* [online]. 2008 [cit. 2022-05-15]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17441730801963490>

RAVENSTEIN, E. G. 1889. The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*. 2003, vol.52, no. 2. s. 241–305. ISSN 0952-838

Ravenstein, E. G., (1889). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, vol., 52, pp. 241–305

ROŽŇÁK, Petr a Karel KUBEČKA. *Země Visegrádu a migrace: fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4*. Ostrava: Key Publishing, 2018, 468 s. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-292-1.

SAVARYOVÁ, Kristýna. *ODLIV MOZKŮ DO ZAHRANIČÍ – TEORIE A PRAXE „BRAIN DRAIN“*. Praha, 2015. Diplomová. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Doc. Ing. Magdalena Kotýnková, CSc.

Slovníček pojmů. *Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky* [online]. 2021 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

Strategie migrační politiky ČR. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2022-03-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

STOJANOV, Robert – Duží, Barbora. 2008. „Česká migrační a rozvojová politika.“ Pp. 203–238 in Dušan Drbohlav (ed.): *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: Migrace – remitence – (rozvoj)*

ŠTEVULOVÁ, Zuzana. *Uprchlíci a migrace: Dojmy a pojmy* [online]. 23.10.2017 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/opinion/uprchlici-a-migrace-dojmy-a-pojmy/>

ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita*. Červený Kostelec: Petr Mírvald, 2011. ISBN 978-80-87378-75-5.

„Uprchlíci“ a „migranti“. *UNHCR Česká republika* [online]. 5.9.2016 [cit. 2022-05-10]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>

VALENTA, Ondřej. 2015. „(Ne)využití lidského kapitálu Ukrajinců v Česku.“ Pp. 161–182 in Dušan Drbohlav (ed.): *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: Migrace – remitence – (rozvoj)*. Praha: Karolinum.

V České republice jsou první tři potvrzené případy nákazy koronavirem. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. 2020, 1.3.2020 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/v-ceske-republice-jsou-prvni-tri-potvrzene-pripady-nakazy-koronavirem/>

WIHTOL DE WENDEN, Catherine a Madeleine BENOIT-GUYOD. *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy*. Přeložil Kateřina ŠTÁBLOVÁ. V Brně: Lingea, 2020, 91 s. ISBN 978-80-7508-627-3.

Zahraniční migrace ČR se Slovenskem a ostatními zeměmi během posledních 20 let. *Zpravodaj České demografické společnosti* [online]. 2014, (64), 1 [cit. 2022-05-08]. Dostupné z: <https://www.czechdemography.cz/res/archive/001/000173.pdf?seek=1467188986>

Zásady migrační strategie. *Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky* [online]. 2021 [cit. 2021-09-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zasady-migracni-strategie.aspx>

ZILYNSKYJ, Bohdan. 2002. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

ŽÍLA, Ondřej. *Nucená migrace a její prostorové dopady*. Praha, 2007. Diplomová. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jan PELIKÁN, CSc.